

تأثیر فرهنگ خانواده بر تربیت شهروندی دانش آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستایی شهر کازرون زهرا نظری^۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۰۶/۳۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۶/۱۲

مقدمه و هدف: تربیت شهروندی به مثابه آموزش دانش‌ها، مهارت‌ها و خلقیات شهروندی جهت مشارکت موفقیت آمیز در زندگی اجتماعی از جمله اهداف و کارکردهای خانواده است.

روش‌شناسی پژوهش: روش تحقیق در بخش کیفی روش قوم‌نگاری و در بخش کمی به روش توصیفی-همبستگی بود. جامعه آماری تحقیق را ۴۳۲۳۱ دانش‌آموز دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستایی شهر کازرون تشکیل دادند. حجم نمونه در بخش کمی تحقیق براساس جدول جسی مورگان شامل ۲۰۰ نفر از دانش‌آموزان بود، که به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند و در بخش کیفی نمونه‌ها به صورت هدفمند انتخاب شده و حجم آن با توجه به ماهیت پژوهش کیفی تا اشباع داده‌ها (۴۸ نفر) ادامه یافت. برای گردآوری داده‌ها در بخش کمی از پرسشنامه فرهنگ خانواده که بر اساس مولفه‌های استخراج شده در مرحله مصاحبه تهیه شده و پرسشنامه تربیت شهروندی تابش (۱۳۹۱) و در بخش کیفی از مصاحبه نیمه ساختار یافته استفاده شد. تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کمی با استفاده از آزمون همبستگی پیرسون و در بخش کیفی به روش پیشنهادی اسمیت (۱۹۹۵) انجام شد.

یافته‌ها: یافته‌های بخش کیفی نشان داد مولفه‌های فرهنگ خانواده در بعد تربیت شهروندی شامل ۴ مضمون کلی قانون‌گرایی، مشارکت‌جویی، مسولیت‌پذیری و اعتماد به نفس هستند که ۱۳ مضمون فرعی دارند و یافته‌های بخش کمی نشان داد که فرهنگ خانواده با تربیت شهروندی دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستایی شهر کازرون رابطه معناداری دارد.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج پژوهش می‌توان گفت تربیت شهروندی از جمله ابعاد تربیت شاخص در فرهنگ خانواده به حساب می‌آید.

کلیدواژه‌ها: فرهنگ خانواده، تربیت شهروندی، دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم

^۱ کارشناس ارشد تحقیقات آموزشی، معلم، آموزش و پرورش شهرستان کازرون leilaabbasp0r18@gmail.com

مقدمه

سند تحول آموزش و پرورش که مجموعه‌ای دربردارنده از مولفه‌های مبانی نظری، اهداف و اصول، ماموریت‌ها و راهبردهای اجرایی و راهکارها می‌باشد، به منزله‌ی راهنمای تصمیم‌گیری اساسی در خصوص نظام آموزشی است. در ایجاد این تحول عظیم و بنیادین، نقش پررنگ خانواده‌ها را نمی‌توان نادیده انگاشت چرا که خانواده به عنوان مهم‌ترین نهاد اجتماعی و نخستین مدرسه‌ی سازندگی و پرورش به شمار می‌آید که فرد در آن به عضویت در می‌آید و حساس‌ترین مراحل جامعه‌پذیری و فرهنگ‌پذیری را در آن طی می‌کند. کودکان نخستین وابستگی‌های عاطفی نزدیک و صمیمی خود را در خانواده برقرار می‌سازند و درونی کردن ارزشها و هنجارهای فرهنگی را در آن آغاز می‌کنند. فرهنگ خانواده از طریق انتقال ارزش‌ها و هنجارهای پذیرفته شده در جریان الگو واقع شدن والدین برای فرزندان و همانندسازی کودکان با آنها، نهادینه کردن تفکر انتقادی در کانون خانواده در جهت ارزش‌سنجی فرهنگی و توسعه ارزش‌های فرهنگی بر اساس منابع اصیل جامعه (مذهب و ادبیات)، توسعه تعاملات اجتماعی برای انتقال هنجارهای اجتماعی، دادن حق انتخاب به کودکان برای نهادینه کردن مشارکت آنان در امور مختلف، واگذاری مسولیت به کودکان، ایجاد فضای عاطفی و روانی مناسب برای کودکان در محیط خانواده در جهت پذیرش فرزندان و ایجاد تصور مثبت در آنان نسبت به توانایی‌های خود بر تربیت شهروندی تأثیر می‌گذارد (آرین نژاد، ۱۴۰۲). در واقع فرهنگ هر خانواده نقش مهمی را در تربیت فردی و اجتماعی فرزندان ایفا می‌کند و همه نقشه‌های مربوط به فرهنگ‌سازی و انتقال موارث و رشد و شکوفایی انسانها به این نهاد مربوط می‌شود. اکنون نقش تربیت در خانواده دیگر به راحتی سالیان قبل نیست، بلکه این موضوع احتیاج مبرم به توانمندی و تخصص در بحث آسیب‌های اجتماعی دارد (تواروگ، ۲۰۱۷).

از آنجا که کلیدی‌ترین عنصر توسعه یک جامعه، شهروندان آن جامعه هستند و باید به گونه‌ای تربیت شوند که از دانش، نگرش و مهارت‌های گوناگون برخوردار باشند. تربیت شهروندی و شناخت ابعاد و اصول شهروندمداری امروزه نقش مهمی در تقویت روح جمعی و وجدان جمعی جامعه می‌تواند داشته باشد، ویژگی‌های شهروندی و تربیت شهروندی از همان دوران کودکی و سنین آغازین، آغاز می‌شود. تربیت شهروندی به مثابه آموزش دانشها، مهارت‌ها و خلیقات شهروندی جهت مشارکت موفقیت‌آمیز در زندگی اجتماعی از جمله اهداف و کارکردهای خانواده است بنیان این نوع تربیت از کودکی و در محیط خانواده شکل گرفته می‌تواند با ورود فرد به مدرسه و در نهایت دانشگاه از عمق و غنای بیشتری برخوردار گردد (اسکندری، ۱۴۰۳). تربیت شهروندی ذاتاً به ویژه در عصر جدید با این سوال حیاتی رو به رو بوده و

^۱ - Twarog

خواهد بود که با منابع مختلف تاثیرگذار بر فرایند تربیت شهروندی چه باید کرد؟ راه حل‌های ارائه شده البته هیچگاه موجودیت خانواده را با تردید مواجه نساخته است چرا که جامعه بدون خانواده متصور نیست. در همین راستا تحقیق حاضر به دنبال بررسی تاثیر فرهنگ خانواده بر تربیت شهروندی دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستایی شهر کازرون می‌باشد.

تقدیری و فدایی (۱۳۹۶)، به تحقیقی با عنوان فرهنگ خانواده و پژوهش آن در بطن سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به بررسی جایگاه و نقش تصور شده از خانواده در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش پرداختند. روش گردآوری داده‌ها توصیفی با استفاده از تحلیل محتوا بود. آنچه از تحلیل داده‌ها بدست آمد در دو مضمون همسو سازی خانواده‌ها و هویت بخشی دانش‌آموزان دسته بندی شد. نتایج بدست آمده نشان دهنده آن بود که به خانواده به عنوان بنیادی ترین مرکز تربیت نسل در سند تحول بنیادین توجه کافی و همه جانبه شده است، هر خانواده آرمان‌ها و باورها به طور کلی فرهنگ خاصی در کسب علم و دانش دارد که در تحصیل فرزندان و نحوه مشارکت آنها با مدارس تاثیر می‌گذارد.

نقی زاده و امید (۱۳۹۶)، تحقیقی تحت عنوان بررسی جایگاه آموزش و پرورش در تربیت شهروندی انجام دادند. روش تحقیق، مروری- کتابخانه ای می‌باشد. نتایج این تحقیق نشان داد که در تربیت شهروندی، دو نهاد نقش اساسی بر عهده دارد: الف) نهاد آموزشی که از طریق برنامه درسی رسمی و پنهان در برانگیختن مشارکت دانش‌آموزان در اداره امور مدرسه و فعالیت‌های فوق برنامه و ایجاد بستر لازم برای همکاری و نزدیکی نهاد آموزشی و خانواده و دادن آگاهی به والدین نقش اساسی دارد. ب) نهاد خانواده که از طریق ارزش‌ها و هنجارهای پذیرفته شده به عنوان الگوی فرزندان و همانندسازی کودکان با آنها، ایجاد فضای عاطفی و روانی مناسب، احترام به خود و ایجاد تصور مثبت در آنان نسبت به توانایی خود، نقش ایفا می‌کند.

شهرکی زاد و جنابادی (۱۳۹۶)، تحقیقی تحت عنوان بررسی کیفی جایگاه فرهنگ خانواده در اثربخشی بهزیستی روانشناختی کودکان مبتلا به اختلال نافرمانی مقابله ای انجام دادند. پژوهش حاکی از این بود که بیشترین عامل تاثیرگذار بر بروز اختلال نافرمانی مقابله ای، کیفیت فرهنگ در رابطه والدین با کودک است. و خانواده‌هایی که در آن مشکلات روانی والدین شیوه‌های نامؤثر تربیت فرزند و از هم گسیختگی زناشویی وجود دارد، احتمال پیدایش اختلال نافرمانی مقابله جویانه افزایش می‌یابد.

عرب نیا و مشتاقی (۱۳۹۴)، تحقیقی با عنوان تأثیر آموزش بعد اجتماعی طرح کرامت بر افزایش مهارت‌های زندگی شهروندی دانش‌آموزان دختر شهرستان دزفول در سال تحصیلی ۹۴-۹۳ انجام دادند. نمونه پژوهش شامل ۴۰ دانش‌آموز پایه سوم دبستان مائده شهر دزفول بود که به صورت غیرتصادفی و در دسترس به دو گروه کنترل و آزمایش به صورت گمارش تصادفی انتخاب شدند. نتایج نشان داد که آموزش

بعد مهارت‌های اجتماعی طرح کرامت اثر معناداری بر افزایش مهارت‌های زندگی شهروندی دانش آموزان در گروه آزمایشی داشته است. همچنین نتایج این آموزش نشان داد که آموزش بعد اجتماعی طرح کرامت می‌تواند اثر معناداری بر مؤلفه‌های تربیت شهروندی (قانون‌گرایی، روحیه مشارکت جویی، مسئولیت پذیری و اعتماد به نفس) داشته باشد.

یاوری و همکاران (۱۳۹۲)، پژوهشی با هدف تدوین اهداف برنامه درسی در دوره متوسطه با تاکید بر تربیت شهروندی به روش پژوهش کیفی از نوع فنومنولوژی انجام دادند. جامعه پژوهش شامل صاحب‌نظران امر تعلیم و تربیت در آموزش متوسطه شهر اصفهان و قم بوده‌اند. یافته‌های حاصل از این پژوهش بعد از استخراج کدهای مفهومی و حذف کدهای مشترک، شامل اهداف برنامه درسی در دوره ی متوسطه با تاکید بر تربیت شهروندی بود، که در ۲ مؤلفه اصلی و ۵ زیر مؤلفه دسته بندی شد. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که متاسفانه رویکرد تربیت شهروندی غالب در نظام آموزش متوسطه فعلی، رویکرد منفعل بوده و در عمل به تمام مؤلفه‌های تربیت شهروندی دانش آموزان متوسطه، توجه همه جانبه و لازم نشده و در دیدگاه مسئولین نظام آموزشی کشور و برنامه ریزان درسی و در نتیجه محتوای کتب درسی، توزانی منطقی و توأمان بین حقوق شهروندی و تکالیف شهروندی وجود ندارد.

لیاقت دار و همکاران (۱۳۹۲)، به شناسایی مقدار توجه به تربیت شهروندی در مؤلفه‌های جو، ساختار و ارتباط متقابل دانش آموز و معلم دوره متوسطه استان همدان پرداختند. جامعه آماری تحقیق شامل تمامی دبیران مدارس متوسطه شهر همدان بوده است. نتایج نشان داد که مؤلفه‌های جو اجتماعی و ساختار سازمانی در سطح مطلوب و مؤلفه کنش متقابل معلم و دانش آموز در سطح متوسط از نظر مقدار توجه به تربیت شهروندی قرار دارند.

هاشمی (۱۳۹۰)، به تحقیقی تحت عنوان بررسی میزان استفاده از مفاهیم تربیت شهروندی در محتوای کتابهای درسی تعلیمات اجتماعی در دوره راهنمایی از دیدگاه دبیران این دروس پرداخت. نتایج نشان داد که میزان استفاده از مفاهیم تربیت شهروندی در محتوای کتابهای این دوره متفاوت است، در پایه سوم نسبت به سایر پایه‌ها بیشتر از مفاهیم تربیت شهروندی استفاده شده است. به طور کلی بر اساس دیدگاه دبیران کتب تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی، از نظر میزان آموزش مفاهیم تربیت شهروندی در قالب مؤلفه‌های شهروندی در سطح متوسط و کمتر از حد انتظار بوده است.

جاستین و همکاران (۲۰۱۴)، به بررسی تأثیر خانواده، فرهنگ تجاری خانواده و سیستم‌های برنامه ریزی انعطاف پذیر به عنوان به وجود آورنده نوآوری شرکت، و پس از آن عملکرد سازمانی، پرداختند. نتایج نشان داد که نفوذ خانواده به طور مثبت بر فرهنگ خانواده اثر می‌گذارد، فرهنگ خانواده باعث بهبود

^۱- Justin et al

توانایی خانواده‌ها در انعطاف‌پذیری استراتژیک می‌شود و این انعطاف‌پذیری به طور مثبت بر نوآوری شرکت تاثیر می‌گذارد، و پس از آن به عملکرد شرکت کمک می‌کند.

کولادو و آخورا (۲۰۱۴)، به تحلیل محتوای کتاب‌های درسی دوره ابتدایی اسپانیا در رابطه با مؤلفه‌های تربیت شهروندی دموکراتیک پرداخته‌اند. برای تحلیل کتاب‌ها، مؤلفه مدنظر قرار گرفت: مسؤولیت‌پذیری، مشارکت، حل تعارضات، تنوع و حقوق بشر. نتایج تحقیق بیانگر آن بود که ایده آل‌های مدنظر اتحادیه اروپا پیرامون تربیت شهروندی به صورت نامتوازن و در برخی موارد بسیار سطحی، در کتاب‌های مورد بررسی، مورد توجه قرار گرفته است. در خصوص مؤلفه مسؤولیت‌پذیری، به ویژگی‌هایی همچون عادات، قوانین و مقررات، الزامات (مسؤولیتها) و اطاعت از قوانین راهنمایی و رانندگی تأکید ویژه‌ای مشاهده می‌شود اما توجه کمی بر مسؤولیت‌پذیری و مراقبت و دل مشغولی نسبت به دیگران صورت گرفته است. به مهارت‌های فکورانه و انتقادی نسبتاً توجهی سطحی شده است. مؤلفه مشارکت فعال در محتوای این دوره مورد توجه بوده است. متون درسی از تأکید و توجه بر مفهوم تعارض اجتناب کرده، مسأله حل تعارضات را بسیار کم مورد توجه قرار داده‌اند. مفهوم تنوع و تکرر بیشتر از چشم‌انداز اطلاع‌رسانی (ارائه اطلاعات صرف) مورد توجه بوده و فرصتهای کمی به تفکر انتقادی اختصاص یافته است. در رابطه با حقوق بشر نیز توجه اندکی صورت گرفته است.

کارول (۲۰۱۴)، در تحقیقی با عنوان «خط مشی تربیتی شهروندی ملیت‌ها در چهار جامعه اقیانوسیه و آسیایی» تربیت شهروندی کشورهای نیوزیلند، استرالیا، هنگ کنگ و تایوان را بررسی کرده است. در این بررسی ابتدا چند سناریو و یا مدل آموزشی معرفی گردیده و سپس کشورهای یاد شده را براساس پیروی از این الگوها ارزیابی کرده‌اند، سناریو و الگوها شامل: ۱- الگوی سازمان‌یادگیری، ۲- الگوی بوروکراسی، ۳- الگوی مراکز اجتماعی، ۴- الگوی پیروی از مدل فروشگاه‌های ۵- آموزش‌های شبکه‌ای (کامپیوتری و اینترنتی)، ۶- الگوی تجزیه شده (بی‌کفایت) ذکر گردیده‌اند.

ماماری (۲۰۱۳) پژوهشی با عنوان آموزش شهروندان آینده (چالش‌های کلیدی در کشورهای عربی) در جست‌وجوی ایجاد بحث و گفت‌وگو برای قدم برداشتن در جهت تقویت آموزش شهروندی در جهان عرب با هدف تأثیرات این مباحث در تدریس و آموزش انجام داد. نتایج نشانگر عدم وجود یک برداشت مشترک از مفهوم شهروندی، چالش‌های خاصی را در آموزش شهروندی این کشورها به وجود آورده است. یافته دوم این پژوهش حاکی از آن است که آموزش شهروندی نه تنها در مدارس بلکه بایستی در فضای بیرون از مدرسه (که شامل درگیر کردن والدین به عنوان اعضای اصلی جامعه) نیز باید وجود داشته باشد.

^۱- Collado & Achora

^۲- Carol

^۳- Maamari

همچنین، مطالب موجود در مراکز تربیت معلّم نسبت به آموزش و تربیت شهروندی بایستی تغییر کند تا دیدگاه معلّمان نیز تغییر یابد.

ردینگ (۲۰۱۱) تحقیقی تحت عنوان فرهنگ خانواده، ارزش برنامه درسی خانه و بهره‌وری آموزشی انجام داده است. برنامه درسی خانواده یا همان فرهنگ خانواده آشکارا نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای درباره‌ی سه جزء دیگر از اجزای نه‌گانه بهره‌وری آموزشی دارد. تحقیق ردینگ نشان داد تأثیر برنامه درسی خانواده تا دو برابر بیشتر از تأثیر متغیرهای شناخته شده دیگر مانند: موقعیت اقتصادی - اجتماعی خانواده است. بنابراین فرهنگ خانواده به عنوان واحد ثابت ماوای فردی است که بیشترین تأثیر را در برنامه درسی ایفا می‌کند. لذا هدف اصلی پژوهش تأثیر فرهنگ خانواده بر تربیت شهروندی دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستایی شهر کازرون بود.

نوع روش تحقیق

پژوهش حاضر از نظر روش تحقیق به روش ترکیبی در دو بخش کمی و کیفی انجام شده است.

الف: بخش کیفی

در بخش کیفی مولفه‌های فرهنگ خانواده در مدارس شهری استخراج شده است. روش پژوهش در بخش کیفی روش قوم‌نگاری است. در بخش کمی پژوهش به روش توصیفی - همبستگی رابطه بین مولفه‌های به دست آمده فرهنگ خانواده با تربیت شهروندی بررسی شده است.

جامعه آماری تحقیق

جامعه آماری تحقیق در بخش کمی و کیفی عبارت است از کلیه دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم جوامع شهری و روستایی شهر کازرون در سال ۱۳۹۷-۱۳۹۶ می باشد. لازم به ذکر است که در زمان اجرای پژوهش تعداد ۴۳۲۳ نفر به تحصیل اشتغال داشتند.

روش نمونه‌گیری و حجم نمونه

الف: بخش کیفی

پژوهش حاضر از نظر روش تحقیق به روش ترکیبی در دو بخش کمی و کیفی انجام شده است. از این رو، در این تحقیق در بخش کیفی از شیوه نمونه‌گیری کیفی استفاده شده است. هدف نمونه‌گیری کیفی کسب درک عمیق پدیده مورد بررسی و اشیاع اطلاعات است. انتخاب مشارکت‌کنندگان در پژوهش کیفی با هدف دستیابی به بیشترین اطلاعات در مورد پدیده مورد بررسی انجام می‌گیرد. در بخش کیفی به روش نمونه‌گیری هدفمند، با توجه به هدف پژوهش و براساس قاعده اشیاع نظری افراد نمونه انتخاب

^۱ - Redding

شده اند. در این تحقیق پس از مصاحبه با ۴۸ نفر از دانش آموزان جوامع شهری و روستائی شهر کازرون چون به اشباع نظری رسیدیم حجم نمونه مناسب تشخیص داده شد و نمونه گیری به پایان رسید.

ب: بخش کمی

نمونه آماری پژوهش در بخش کمی براساس تناسب حجم نمونه با جمعیت مورد مطالعه و با استفاده از جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰) متشکل از ۲۰۰ نفر از دانش آموزان متوسطه جوامع شهری و روستائی شهر کازرون می باشد که به منظور انتخاب نمونه مورد نیاز، از روش نمونه گیری خوشه ای تصادفی استفاد شد. بنابراین پس از تهیه فهرستی کامل از تمام مدارس شهری و روستائی شهر کازرون، از بین مدارس ۳ مدرسه شهری و ۳ مدرسه روستائی به صورت تصادفی انتخاب شدند و پرسشنامه بین دانش آموزان آن مدارس پخش گردید.

ابزار جمع آوری اطلاعات

در این تحقیق با توجه به ماهیت موضوع مورد بررسی برای گردآوری داده ها در بخش کیفی پژوهش از ابزار مصاحبه استفاده شد.

الف: مصاحبه

در بخش کیفی از مصاحبه نیمه ساختار یافته به منظور استخراج مولفه های فرهنگ خانواده استفاده شده است. در ابتدا با کسب مجوز از دانشگاه به مدارس متوسطه دوم در جوامع شهری و روستائی شهر کازرون مراجعه شد. و پس از توضیحات لازم به دانش آموزان از طریق مصاحبه ی انفرادی نیمه ساختارمند و در محدوده زمانی ۱۴۰۳/۱۰/۱۵ تا ۱۴۰۳/۱۰/۲۹ داده ها جمع آوری شدند. مدت زمان انجام مصاحبه ها از ۱۵ تا ۲۰ دقیقه متغیر بود. جمع آوری اطلاعات با رضایت نمونه ها روی نوار کاست ضبط، انجام شد. به طور مثال از آنها پرسیده شد چه چیزی در خانواده شما باعث شده فرد مسولیت پذیری باشید؟، چه قوانینی در خانواده شما وجود دارد که باید آن را رعایت کنید؟، چه چیزی در خانواده تان باعث اعتماد به نفس شما شده است؟، می توانید از مشارکت هایی که در خانه باهم داشته اید برایمان بگویید؟

ب پرسشنامه:

۱- پرسشنامه فرهنگ خانواده: این آزمون بر اساس پرسشنامه فرهنگ خانواده که بر اساس مولفه های استخراج شده در مرحله مصاحبه تهیه شده است و شامل ۹۲ گویه بوده و براساس طیف پنج گزینه ای لیکرت طراحی شده است. عوامل سنجش فرهنگ خانواده عبارتند از: قانون گرایی با سوالات ۱ تا ۲۴، روحیه مشارکت جویی با سوالات ۲۵ تا ۵۴، اعتماد به نفس با سوالات ۵۵ تا ۷۵ مسولیت پذیری سوالات ۷۶ تا ۹۲، پرسشنامه سنجیده می شوند.

۲- پرسشنامه تربیت شهروندی: این آزمون براساس پرسشنامه تربیت شهروندی تابش (۱۳۹۱)، تهیه شده است. و شامل ۱۸ سوال بوده و براساس طیف پنج گزینه ای لیکرت طراحی شده است. عوامل سنجش تربیت شهروندی عبارتند از: قانون‌گرایی با سوالات ۱ تا ۶، روحیه مشارکت جویی با سوالات ۷ تا ۱۰، مسولیت‌پذیری با سوالات ۱۱ تا ۱۴ و اعتماد به نفس با سوالات ۱۵ تا ۱۸ پرسشنامه سنجیده می‌شوند.

تعیین روایی و پایایی پرسشنامه

تعیین روایی

الف: بخش کیفی:

در بخش کیفی به منظور تعیین اعتبار پرسشنامه فرهنگ خانواده از اعتبار محتوا استفاده شد. بر این اساس ابتدا چندین سوال متناسب با هدف اصلی تحقیق طراحی شد. بعد از آن با راهنمایی استاد راهنما مورد بازبینی قرار گرفت و سرانجام سوالات مصاحبه تهیه گردید.

ب: بخش کمی

به منظور تعیین ویژگی روایی پرسشنامه در این تحقیق، پرسشنامه تحقیق که خود به صورت استاندارد می‌باشند، در اختیار ۵ نفر از صاحب‌نظران (اساتید گروه علوم تربیتی) قرار گرفت تا نظرات تخصصی خود را در مورد مولفه‌ها، تعداد سوالات، محتوای پرسشنامه، ارتباط سوالات با گزینه‌ها و هماهنگی سوالات با اهداف تحقیق اعلام نمایند. و پس از تایید اساتید و تأیید نهایی توسط استاد راهنما روایی صوری پرسشنامه مورد تأیید واقع گردید.

تعیین پایایی

تعیین پایایی (ثبات درونی) پرسشنامه‌ها در بخش کمی و کیفی در یک مطالعه مقدماتی، تعداد ۳۰ پرسشنامه در میان ۳۰ نفر از دانش‌آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستایی شهر کازرون به منظور بررسی تاثیر فرهنگ خانواده بر تربیت شهروندی توزیع شد، که در نهایت میزان پایایی پرسشنامه با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ محاسبه شد که همه مولفه‌ها بیشتر از ۰/۷۰ بودند.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

الف: بخش کیفی :

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از روش پیشنهادی اسمیت استفاده شده است. اسمیت سه مرحله را برای تحلیل داده‌ها در روش پدیدارشناسی پیشنهاد کرده است ۱- تولید داده‌ها ۲- تجزیه و تحلیل داده‌ها ۳- تلفیق مورد‌ها، مرحله تجزیه و تحلیل داده‌ها شامل ۴ مرحله می‌باشد ۱- مواجهه اولیه، خواندن

و بازخوانی یک مورد ۲- تشخیص و برچسب زدن به مقوله‌ها ۳- فهرست کردن و خوشه بندی مقوله‌ها
۴- ایجاد یک جدول خلاصه سازی

بنابراین بعد از اینکه متن مصاحبه‌ها تهیه شد محقق به خواندن و بازخوانی مکرر متن هر یک از مصاحبه‌ها پرداخت و مقوله‌های جزئی و فرعی تعیین و برچسب زده شد پس از آن مقوله‌ها سازمان دهی و خوشه بندی شدند. بدین معنا که با استمرار مقایسه و لحاظ کردن تفاوت‌ها و شباهت‌های مقوله‌های فرعی مقوله‌های کلی تر استخراج شدند سپس برای هر یک از مصاحبه‌ها یک جدول خلاصه سازی از مقوله‌های سازماندهی شده تدوین شد (که شامل سه ستون خوشه‌ها و مقوله‌ها، نقل قول کوتاه شماره صفحه و سطر بود در نهایت از طریق تلفیق فهرست کاملی از مقوله‌ها استخراج شدند.
ب: بخش کمی:

برای بررسی داده‌های بخش کمی از ضریب همبستگی پیرسون استفاده شده است. محاسبات فوق با نرم افزار SPSS انجام گرفت. و سطح معنادار بودن برای تمام آزمون‌ها $p \leq 0/95$ در نظر گرفته شده است.

یافته‌های کیفی

برای پاسخ به سوال اول پژوهش یعنی اینکه " مولفه‌های فرهنگ خانواده در بعد تربیت شهروندی کدامند" این سوال به ۴ زیر سوال تقسیم شد و به شکل زیر پاسخ داده شد.

مولفه‌های فرهنگ خانواده در بعد قانون‌گرایی کدامند؟

مولفه‌های فرهنگ خانواده در بعد قانون‌گرایی شامل ۴ مولفه ضمانت اجرایی داشتن قانون در خانه، فراهم کردن شرایط پذیرش قانون (بستر سازی برای قانون)، قانونمند بودن خانواده (وضع قانون در خانه) و اعمال اجباری قانون در خانه می‌باشد.

الف: وضع قانون در خانه: دانش آموزان بیان می‌کردند خانواده‌های آنان در زمینه‌های مختلف مثل پوشش احترام به آداب و رسوم، وارد شده به اتاق یکدیگر و ... قوانینی را برای خانواده وضع نموده بودند بر رعایت آن‌ها تأکید داشتند و به مولفه‌هایی چون برنامه‌قوانین شفاف برای خانه، داشتن نظم و ترتیب و وضع قانون در خانه، مشخص کردن قوانین با توجه به آداب و رسوم رعایت‌هنجارها و ارزش‌ها وضع قانون روشن و واضح در خانه تأکید بر اهمیت قانون، ایجاد الگوی رفتاری، اعلام قوانین به طور روشن و واضح ایجاد قوانین براساس معیارها و ارزش‌ها و فرهنگ جامعه داشتن قانون یکسان بودن قانون برای همه و عدم استثنا اشاره می‌کردند. مثلاً مصاحبه‌شونده شماره ۱ بیان می‌کرد: «در خانواده ما همه موظف هستند که کارهایشان را با نظم و ترتیب انجام بدهند».

ب: ضمانت اجرایی داشتن قانون در خانه: در خانواده‌ها علاوه بر وضع قوانین برای این قانون‌ها ضمانت اجرایی نیز وجود داشت یعنی خانواده با حمایت از قوانین، مجازات و جریمه نمودن در قبال عدم رعایت قانون، از دست دادن جایگاه خود در خانواده و جوب عذر خواهی در قبال عدم رعایت قانون در خانواده، توضیح خواستن در مورد رعایت نکردن قانون، تشویق به رعایت قوانین و تقویت رفتار دریافت عشق و محبت در قبال رعایت قانون در خانواده، دادن جایزه در قبال رعایت قانون، تذکر به ضرورت رعایت هنجارها در خانواده، تذکر به رعایت حقوق دیگران، متوجه ساختن عواقب رفتار ناپسند و عدم رعایت قانون در خانواده و بازخوردهای قاطع سعی می‌کردند اجرای قانون را در خانه تضمین کنند.

در این راستا مصاحبه‌شونده شماره ۳ بیان می‌کرد:

«در خانواده ما پدر و مادر برای قانون خانه ارزش و احترام زیادی قائل هستن به اندازه ای که خانواده ام به من می‌گویند اگر من به قانون خانه احترام نگذارم. در مقابل من هم برای آنها ارزشی ندارم» همچنین مصاحبه‌شونده شماره ۹ نیز تاکید داشت که :

«در خانواده ما اجازه نمی‌دهند هرکاری را که دوست داریم انجام بدهیم، پدر و مادر ما را از انجام دادن بعضی از کارها منع کرده اند که ما اجازه نداریم آن کارها را انجام بدهیم»

ج: فراهم کردن شرایط پذیرش قانون (بستر سازی برای قانون): دانش آموزان بیان می‌کردند خانواده‌ها با استدلال در مورد قانون، صحبت در مورد آن، متناسب نمودن قانون و بیان فوائد رعایت آن و همچنین پایبندی خود به قوانین و رعایت قانون توسط خانواده، آگاه کردن از قوانین، استدلال در برابر قانون اقتناع تصمیم‌گیری و مشارکت در قوانین شفاف سازی قوانین صحبت در مورد قانون توضیح در مورد قوانین اقتناع بیان فایده قانون عدم توجه به فرزندان در وضع قوانین عدم تفاهم و شرایط سنی متفاوت اقتناع و توجیه روانی قانون متناسب نمودن قوانین با توانایی‌های بچه‌ها و کمک به اجرای قانون سعی می‌کردند بستر لازم را برای رعایت قانون در خانه فراهم کنند.

در این راستا مصاحبه‌شونده شماره ۴ بیان می‌کرد:

«خانواده ام هنگامی که قانونی برای من می‌گذارند به من می‌گویند که این قانون‌ها را به خاطر این برایم گذاشته اند که به من علاقه دارند».

د: اعمال اجباری قانون در خانه: عدم قانع کردن و بیان دلایل رعایت قانون، عدم توجه به خواسته فرزندان، اعمال قدرت و سلطه، عدم توجه به علت قانون‌گریزی تبعیت با کراهت، تشبیه بی‌دلیل، منطقی نبودن قوانین، عدم توجه به توان

در این راستا مصاحبه‌شونده شماره ۸ بیان می‌کرد:

«وقتی من قانونی را رعایت نمی‌کنم خانواده ام بدون اینکه به دلیلی که باعث شده من این کار را انجام بدهم گوش کنند من را بخاطر اینکه قانون را رعایت نکرده ام تنبیه می‌کنند».

جدول (۱): مولفه‌های فرهنگ خانواده در بعد قانون‌گرایی

ردیف	عبارات	مضامین فرعی	مضامین فرعی	مضامین اصلی
۱	خانواده ام از من می‌خواهند علت رعایت نکردن قانون را توضیح دهم.	استیضاح برای عدم رعایت قانون	ضمانت اجرایی داشتن قانون در خانه	قانون‌گرایی
	وقتی قوانین را اجرا می‌کنم به من آزادی بیشتری می‌دهند.	دریافت امتیازات در قبال رعایت قانون		
	به گفته خانواده ام اگر به قانون خانه احترام نگذارم برای آنها ارزشی ندارم.	از دست دادن جایگاه خود در صورت عدم رعایت قانون		
	در خانواده ما هرکس کار اشتباهی انجام دهد باید عذرخواهی کند.	وجوب عذرخواهی در قبال اشتباهات در خانواده		
	خانواده ام عواقب رفتارناپسندم را به من تذکر می‌دهند و رعایت قوانین را می‌خواهند.	تذکر عواقب اشتباه و عدم رعایت قانون		
۲	در خانواده ما همه کارها بر اساس نظم و ترتیب صورت می‌گیرد.	نظم‌گرایی و نظام‌مندی همه‌ی کارها	قانونمند بودن خانواده	
	ما در خانه از انجام برخی کارها منع شده‌ایم که اگر انجام دهیم با من برخورد می‌شود.	وجود موانع برای برخی اعمال و عواقب داشتن آنها		
	خانواده ما آداب و رسوم خاصی دارد که همیشه باید آن را رعایت کنیم.	وجوب رعایت آداب و سنن		
	در خانه ما برای برخی از کارها محدودیت داریم مثلاً زمان وارد شدن به اتاق دیگر	وجود محدوده‌های معین برای امور		
	خانواده ام مدام قانون‌های خانه را به من تاکید می‌کنند تا فراموش نکنم چه کارهایی باید انجام بدهم و چه کارهایی نباید انجام بدهم.	یادآوری بایدها و نبایدها		
	در خانواده ما در مورد رفتار و نوع برخوردمان قانون وضع شده است.	وضع قوانین رفتاری		
	در خانه ما قوانین روشن و واضح است.	وضوح و شفافیت قوانین		

		وجود قوانین در جزئیات	خانواده ام به من اجازه نمی دهند هر نوع لباسی که دوست دارم بپوشم.	۱۳
		لزوم احترام به قانون و برابری	در خانه ما همه باید به قوانین احترام بگذارند و در برابر قوانین یکسانند	۱۱۴
فرهیم تاریخ پذیرش قانون		وضوح علت و برهان برای رعایت قانون	خانواده ام قبل از اجبار من به پذیرفتن قانون، دلیل آن را برایم توضیح می دهند.	۱۵
		امکان نظریه پردازی در مورد قوانین	خانواده ام به من اجازه می دهند که قبل از رعایت قانون، در مورد آن صحبت کنم.	۱۶
		تبیین فواید قانون	خانواده ام به بیان فواید قانون برایم می پردازند.	۱۷
		عدم درک موقعیت های شخصی در وضع قوانین	خانواده ام در وضع قوانین شرایط و موقعیت مرا درک نمی کنند.	۱۸
		وجود احساسات در وضع قوانین	خانواده ام به من می گویند قانون هایشان بخاطر علاقه به من است	۱۹
		وضع قوانین به موازت توانمندی افراد	خانواده ام قوانینی برای من می گذارند که در حد توانم باشد.	۲۰
		حمایت عاطفی - رفتاری	خانواده ام مرا در رعایت قوانین، چه از لحاظ عاطفی چه رفتاری، کمک می کنند.	۲۱
پایبندی والدین		الگو و مدل سازی والدین برای فرزندان	خانواده ام در رعایت قانون همیشه برای من الگو هستند.	۲۲
		الگو برداری از والدین بی توجه به قوانین	پایبند نبودن والدینم به قانون باعث شده است ما زیاد به قانون پایبند نباشیم.	۲۳
اعمال قانون در خانه (اجبار)		جبرگرایی در رعایت قانون	خانواده ام با عصبانیت و زور می خواهند مرا اجبار به رعایت قانون کنند.	۲۴
		وضع قوانین مطابق علایق شخصی	خانواده ام مقرراتی را وضع می کنند که خودشان آن را دوست دارند.	۲۵
		خشونت والدین در یادآوری قوانین	خانواده ام قوانین را با خشم به من متذکر می شوند.	۲۶
		جبرگرایی و انعطاف ناپذیری والدین برای رعایت قوانین	خانواده ام بدون توجه به دلایل من، مرا بخاطر عدم رعایت قانون تنبیه می کنند.	۲۷
		بی توجهی به شرایط جسمی - روحی فرزندان در رعایت قوانین	خانواده ام بدون توجه به وضعیت جسمی و روحی من، مرا وادار به قوانین می کنند.	۲۸

مولفه های فرهنگ خانواده در بعد مسولیت پذیری کدامند؟ این مولفه ها شامل توجه به فرد در دادن مسولیت، واگذاری مسولیت، پاسخگویی مسولیت، تشویق در قبال مسولیت می باشد که هر کدام نیز زیر مولفه های را شامل می شود.

در این راستا مصاحبه شونده شماره ۲ بیان می‌کرد:

«خانواده ام زمانی که می‌خواهند مسولیتی را بر عهده من بگذارند سعی می‌کنند کارهای باشد که من فرصت انجام دادن آن را داشته باشم».

الف: واگذاری مسولیت: اولین مضمون اصلی که در راستای مسولیت پذیری نیز از مصاحبه‌ها استخراج شد واگذاری مسولیت بود در واقع دانش آموزان بیان می‌کردند که خانواده‌هایشان با تقاضای انجام کار و یادآوری وظایف به آنها، دادن مسولیت و روشن ساختن مسولیت‌ها، مشخص کردن مسولیت کمک در خانه، باور و اعتماد به مسولیت پذیر بودن و اعتماد در واگذاری مسولیت به آنها، برنامه ریزی داشتن در واگذاری مسولیت، آموزش همکاری و تقویت حس توانایی فرد به آنها کمک می‌کنند در این راستا مصاحبه شونده شماره ۷ بیان می‌کرد:

«خانواده ام تکالیفی را که من باید آنها را انجام بدهم برایم بر روی کاغذ می‌نویسند و آن را در اتاقم می‌چسبانند».

ب: توجه به فرد در واگذاری مسولیت: همچنین دانش آموزان بیان می‌کردند که خانواده‌های آنها معمولاً هنگام واگذاری مسولیت به آنها به ویژگی‌های فردی و استعداد و توانایی آنها توجه می‌نمایند و با دادن مسولیت در حد توان آنها، دادن حق انتخاب در قبال مسولیت، مستدل کردن مسولیت، واگذاری مرحله‌ای مسولیت و مشخص کردن دقیق مسولیت نظارت و کمک در انجام آن، دادن حق انتخاب در قبال مسولیت، عدم اجبار در پذیرش مسولیت، توجه به تفاوت فردی و نقاط قوت فرد، مستدل کردن مسولیت، واگذاری مرحله‌ای و مشخص بودن مسولیت‌ها، شفاف سازی و ایجاد رغبت در آنها، به آنها در مسولیت پذیری کمک می‌کنند

در این راستا مصاحبه شونده شماره ۵ بیان می‌کرد:

«خانواده ام زمانی که می‌خواهند مسولیت انجام کاری را به من بدهند، قبل از انجام آن کار در موردش برای من توضیح می‌دهند که چه کاری باید انجام بدهم تا بهتر بتوانم آن را انجام دهم».

ج: تشویق در قبال مسولیت: همچنین بر اساس تحلیل متن مصاحبه‌ها مشخص شد خانواده‌ها علاوه بر واگذاری مسولیت و توجه به ویژگی‌های فردی در واگذاری مسولیت با تحسین و تشویق و اعطای پاداش در قبال انجام مسولیت، دادن استقلال دادن رسیدن به خود باوری، تشویق برای تکرار رفتار، ارائه الگو در مسولیت پذیری، تحسین و تذکر در انجام کار و ایجاد فرصت دوباره برای انجام کار و تقویت رفتار سعی می‌کنند حس مسولیت پذیری دانش آموزان را نیز رشد دهند.

در این راستا مصاحبه شونده شماره ۶ بیان می‌کرد:

«خانواده با گفتن نام افرادی که مسولیتشان را خوب انجام می‌دهند من را تشویق می‌کنند که مانند آنها باشم».

د: پاسخگویی در برابر مسئولیت: به عنوان مولفه چهارم خانواده‌ها با تقویت حس پاسخگویی در برابر مسئولیت پذیرفته شده و تعهد در قبال انجام وظیفه پاسخگویی در برابر مسئولیت را نیز به دانش آموزان یادآور می‌شدند.

در این راستا مصاحبه شونده شماره ۱۲ بیان می‌کرد:

«وقتی من قول می‌دهم که کاری را انجام بدهم خانواده ام از من انتظار دارند که حتماً آن کار را انجام دهم».

جدول (۲): مولفه‌های فرهنگ خانواده در بعد مسولیت پذیری

ردیف	عبارات	مضامین فرعی	مضامین فرعی	مضامین اصلی
۲۹	خانواده ام وقتی مسولیتی به من می‌دهند کمک می‌کنند تا بتوانم از عهده آن بر آیم.	حمایت در انجام مسولیت	توجه به فرد در دادن مسولیت	مسولیت پذیری
۳۰	خانواده ام مسولیتی را بر عهده من می‌گذارند که فرصت انجام آن را داشته باشم.	مسولیت دهی با توجه به بعدزمانی		
۳۱	خانواده ام از میان مسولیت‌های مختلف به من اجازه می‌دهند هرکدام را که دوست دارم انتخاب کنم.	مسولیت دهی با توجه به علائق شخصی		
۳۲	پدر و مادرم با استدلال و منطق مسولیت‌ها را به من می‌دهند.	تعویض مسولیت با استدلال و منطق		
۳۳	خانواده ام قبل از اینکه مسولیتی به من بدهند در مورد آن به من توضیح می‌دهند.	شفافیت بخشی در مورد مسولیت‌ها		
۳۴	خانواده من مسولیت‌ها را به تدریج و در چند مرحله به من می‌دهند.	تعویض مسولیت به صورت تدریجی و پلکانی		
۳۵	خانواده ام وقتی مسولیتی به من می‌دهند دقیقاً مشخص می‌کنند چه کاری انجام دهم.	تعیین دقیق مسولیت‌ها		
۳۶	زمانی که پدر و مادرم بیرون می‌روند مسولیت انجام کارها را به من می‌سپارند.	واگذاری مسولیت‌ها در غیاب والدین	مسئولیت واگذا	

		مسئولیت پذیری در قبال کارهای شخصی	من مسئولیت انجام تکالیفم را خودم بر عهده دارم.	۳۷
		مسئولیت دهی والدین به فرزند در هنگام خستگی	مادرم زمانی که از کارها خسته می شود از من می خواهد کمکش کنم.(جامعه پذیری)	۳۸
		مسئولیت دهی فرزند در امور خانه	وقتی مهمان داریم مسئولیت برخی کارها به من سپرده می شود.	۳۹
		عدم مسئولیت دهی به فرزندان به علت ناتوانی	مادرم دوست ندارد در کارهای خانه با او همکاری کنم چون فکر می کند نمی توانم	۴۰
		تعیین مکتوب مسولیتها	خانواده ام تکالیفی که باید انجام بدهم را در کاغذ نوشته و در اتاقم می چسبانند.	۴۱
		مسئولیت دهی و تقویت روحیه ی وفای به عهد	من به مادرم در تهیه غذا، نظافت خانه و در هنگام پذیرایی از میهمان کمک می کنم.	۴۲
پاسخگویی مسولیت		مسئولیت پذیری برای انجام بهینه امور	در خانه ما هرکس مسئول کاری شد باید آن را درست انجام دهد.	۴۳
		مسئولیت پذیری در عواقب امور	در خانه ما هرکسی مسئولیت عواقب کارهایش را خودش برعهده دارد.	۴۴
		مسئولیت دهی و تقویت روحیه ی وفای به عهد	وقتی قول میدهم کاری انجام دهم خانواده ام انتظار دارند حتما آن کار را انجام دهم.	۴۵
تشویق در قبال مسولیت		تقویت حس مسئولیت پذیری با دادن امتیازات	خانواده ام وقتی مسولیتی به من می دهند در قبال آن به من امتیاز و جایزه می دهند.	۴۶
		تشویق مسولیت با اختیار عمل دادن	وقتی کاری را انجام دهم مسولیت و آزادی بیشتری در اختیارم قرار می دهند.	۴۷
		تشویق در قبال مسولیت پذیری	زمانی که از عهده مسولیتی برمی آیم مورد تشویق قرار می گیرم.	۴۸
		تشویق در جمع برای تقویت مسولیت پذیری	خانواده گفتم نام افرادی که مسولیتشان را خوب انجام می دهند مرا تشویق می کنند.	۴۹
		تکرار مسولیت برای تقویت در آن	وقتی مسولیتی را بدرستی انجام ندهم از من می خواهند دوباره آن کار را تکرار کنم.	۵۰

مولفه های فرهنگ خانواده در بعد اعتماد به نفس کدامند؟ در این بعد نیز بعد از تحلیل یافته های مصاحبه ای مشخص شد که خانواده ها با تشویق و دادن امید، داشتن رابطه عاطفی قوی و دادن حس برتری به فرزندان خود در بالا بردن اعتماد به نفس آنها تلاش می کنند. در این راستا مصاحبه شونده شماره ۲ بیان می کرد:

«خانواده ام من را بخاطر انجام دادن کارهایی که توانایی انجام آن را دارم تشویق می کنند.»

الف: تشویق جرات ورزی : خانواده ها با تشویق فرزندان خود در انجام کارها، ایجاد اعتماد به نفس در آنها، رشد خودباوری، دادن امید، تلقین کردن موفق بودن و موفق شدن، ارزش قائل شدن برای تلاش فرزندان خود، دادن حس امید به آنها، پایداری حمایت خانواده در انجام کار، حمایت از فرزندان در ناامیدی، دادن شهامت و جرات در انجام کار، عدم سرزنش آنها، توجه به نقاط قوت و چشم پوشی از ناتوانی ها، تاکید بر روشنی آینده، تقویت اعتماد به نفس، به وجود آوردن افق روشن، تاکید بر نقاط قوت، تاکید بر انجام درست کار، توجه به نقاط قوت و استعدادها، چشم پوشی از اشتباهات و ناتوانی ها و تأکید بر توانایی ها و موفقیت ها سعی می کردند حس اعتماد به نفس فرزندان خود را افزایش دهند. در این راستا مصاحبه شونده شماره ۸ بیان می کرد:

« خانواده ام همیشه به من می گویند تو آینده خوب و روشنی در پیش داری»

ب: دادن احساس برتری: دومین مولفه در زمینه ایجاد اعتماد به نفس در فرزندان توسط خانواده تعریف از توانمندی های آنها در جمع فامیل، تقویت احساس منحصر به فرد بودن، شخصیت دادن و ارزش دادن به آنها در مقایسه با فامیل و سایر بچه ها، حسن جویی و تعریف از آنها در مقابل دیگران، دادن احساس با ارزش بودن، تقویت نقاط قوت و ستایش کردن و تعریف و تمجید کردن از فرزندان بود. در این راستا مصاحبه شونده شماره ۲ بیان می کرد:

«زمانی که خانواده ام به من می گویند من نسبت به بقیه ی بچه های فامیل مان موفق تر هستم احساس خیلی خوبی دارم و احساس غرور می کنم.»

ج: داشتن رابطه عاطفی: مولفه سوم نیز داشتن رابطه عاطفی قوی بین والدین و دانش آموزان بود در واقع والدین با نشان دادن محبت و توجه به فرزندان (بوسیدن، بغل کردن)، دلگرمی دادن به فرد، تشویق کردن در موفقیت ها و حامی بودن در شکست ها، رابطه محترمانه با فرزندان، احساس تعلق در خانواده و حس اعتماد به نفس آنها را بالا می بردند

که در این راستا مصاحبه شونده شماره ۶ بیان می کرد:

«پدر و مادرم همیشه به ما می گویند که ما را خیلی دوست دارند و ما را بغل می کنند و می بوسند.»

جدول (۳): مولفه‌های فرهنگ خانواده در بعد اعتماد به نفس

ردیف	عبارات	مضامین فرعی	مضامین فرعی	مضامین اصلی
۵۱	وقتی می‌خواهم کار جدیدی انجام دهم خانواده ام تشویق می‌کنند که ترسم	حمایت و اعتماد خانواده در انجام امور تازه	تشویق و دادن امید	اعتماد به نفس
۵۲	خانواده ام مرا در انجام کارهایی که در آن توانایی دارم تشویق می‌کند.	حمایت و اعتماد در صورت توانمندی		
۵۳	مادرم همیشه مرا تشویق می‌کند و می‌گوید ما خانواده موفق هستیم.	اعتمادبخشی و مثبت‌نگری والدین		
۵۴	خانواده ام هنگامی که درس‌هایم پیشرفت می‌کنم مرا تشویق می‌کنند	حمایت و تشویق والدین در قبال پیشرفت تحصیلی		
۵۵	وقتی کار سختی انجام دهم خانواده مدام مرا تشویق می‌کنند که پیروز می‌شوم.	تقویت اعتماد به نفس برای انجام امور دشوار		
۵۶	اگر از انجام کاری ناامید می‌شوم خانواده ام برای انجام دوباره تشویق می‌کنند	تقویت اعتماد به نفس در مواقع ناامیدی		
۵۷	خانواده ام هرگز مرا به خاطر نقاط ضعفم سرزنش نمی‌کند.	پذیرش شخصیت و عدم سرکوب اعتماد به نفس		
۵۸	خانواده ام همیشه به من تاکید می‌کنند که آینده روشنی در پیش دارم.	تقویت اعتماد به نفس و امید بخشی به آینده		
۵۹	خانواده ام هر وقت موفقیتی کسب می‌کنم برایم جایزه می‌گیرند.	امتیاز دهی در کسب موفقیت		
۶۰	خانواده ام زمانی که من نمی‌توانم کاری انجام دهم به گونه‌ای با من برخورد می‌کنند که اصلاً احساس نکنم توانایی انجام کار را ندارم.	اعتماد به نفس بخشی در مواقع ضعف		

		تقویت نقاط قوت	خانواده ام بر روی کارهایی که در انجامش مهارت دارم تاکید می کند.	۶۱
		ابراز محبت شفاهی و عملی	پدر و مادرم به من می گویند که ما دوست دارند و می بوسند	۶۲
		اهمیت دادن به صورت شنیداری	وقتی با خانواده ام صحبت می کنم به دقت به حرفایم گوش می دهند.	۶۳
		اعتماد عملی و فرصت ابراز شخصیت	خانواده ام به من این اجازه را می دهند که با دوستان به تفریح بروم.	۶۴
		تقویت حس اعتماد به نفس در قیاس با دیگران	مادرم وقتی مرا با دیگران مقایسه می کند، میگوید من موفق تر از آنها هستم.	۶۵
		احساس اعتماد به نفس در مقایسه با دیگران	زمانی خانواده می گویند من نسبت به فامیل موفق ترم احساس غرور می کنم	۶۶
		حس احترام با نامیدن و صدازدن فرد	خانواده ام مرا طوری صدا می زند که احساس می کنم فرد بزرگی هستم.	۶۷
		احساس مباحثات و بزرگی در خانواده	خانواده ام به من می گوید باعث افتخار و سربلندی آن ها هستم.	۶۸
		تقویت اعتماد به نفس در جمع	خانواده ام توانایی ها و پیشرفت های مرا در مقابل دیگران بازگو می کنند.	۶۹
		احساس اهمیت در خانواده	پدر و مادرم می گویند وجود من باعث آرامش و گرمی خانواده است.	۷۰
		تقویت حس اعتماد به نفس در مقابل دیگران	خانواده ام می گویند در جمع فامیل از بودن تو احساس غرور می کنیم.	۷۱
		تقویت استعدادها	خانواده ام از تواناییم در کارهایی که استعداد آن را دارم تعریف می کنند.	۷۲
		تقویت اعتماد به نفس ظاهری و درونی	خانواده ام به من می گویند خیلی زیبا و دوست داشتنی هستم.	۷۳

دادن احساس برتری

		تعریف در جمع و تقویت نقاط قوت	کارهام را که درست انجام دهم خانواده ام جلوی دیگران از من تعریف می کنند. ۷۴
--	--	-------------------------------	--

مولفه های فرهنگ خانواده در بعد مشارکت جویی کدامند؟ در بعد مشارکت جویی می توان به سه مولفه مستخرج از مصاحبه ها یعنی نظر خواهی از فرزندان و تشویق مشارکت در مسائل خانواده، شرکت در حل مشکل خانواده و داشتن فعالیت جمعی سعی در رشد روحیه مشارکت جویی فرزندان خود داشتند.

برای مثال مصاحبه شونده شماره ۷ می گفت که : «در خانواده ما زمانی که می خواهیم در مورد موضوعی تصمیم بگیریم. همه اعضای خانواده در تصمیم گیری با هم مشارکت دارند».

الف: نظر خواهی از فرزندان و تشویق مشارکت: اهمیت دادن به نظر فرزندان، وجود حس همکاری و تعامل در خانواده، سپردن کارهای مورد علاقه فرزندان به آنها و مشارکت فکری در فعالیت ها، برانگیختن مشارکت بین اعضا با استفاده از تنبیه و تشویق جمعی، تقویت انجام کارگروهی، تعامل و صحبت کردن با فرزندان در مورد مسائل

در این زمینه مصاحبه شونده شماره ۵ معتقد بود: «زمانی که من در خانه در مورد موضوعی نظر می دهم خانواده ام با دقت به حرفهایم گوش می دهند».

ب: شرکت در حل مشکلات خانواده و فعالیت های جمعی: تلاش جمعی برای حل مشکل تعامل و کارآمدی در زمان مشکل حس همکاری تقسیم کار در خانه همراهی اعضای خانواده همکاری با خانواده حس مشارکت کمک به یکدیگر توجه جمعی و فردی صمیمیت رابطه عاطفی قوی بین اعضای خانواده و درک متقابل و همدلی اعضای خانواده ایجاد حس اعتماد اتحاد و مشارکت در خانواده مسافرت خانوادگی همکاری و همیاری هماهنگی در انجام کارها با انجام بازی و غیره ایجاد رابطه صمیمی با خانواده آشناسدن با مشارکت با دیگران الگو بودن برای فرزندان

در این راستا مصاحبه شونده شماره ۱۰ بیان می کرد: «هنگامی که برای من مشکلی پیش می آید و نیاز به کمک داشته باشم همه ی اعضای خانواده به من کمک می کنند».

مصاحبه شونده شماره ۹ هم بیان می داشت که: «هنگامی که من نمی توانم کاری را خودم به تنهایی انجام دهم. خانواده ام در انجام آن به من کمک می کنند».

جدول (۴): مولفه‌های فرهنگ خانواده در بعد مشارکت جویی

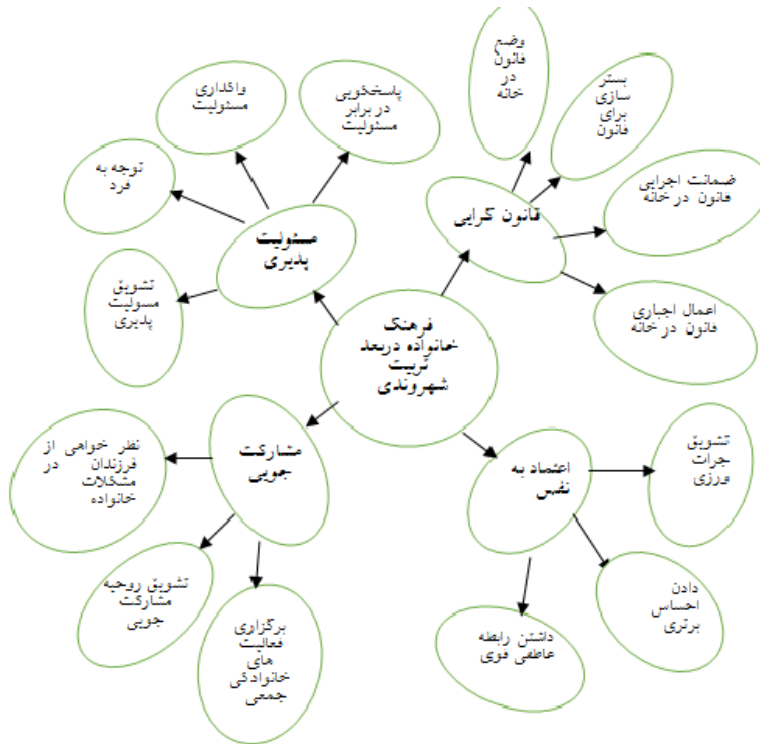
ردیف	عبارات	مضامین فرعی	مضامین فرعی	مضامین اصلی
	مشارکت جویی			مشارکت جویی
۷۵	نظر من در همه زمینه‌ها برای خانواده ام اهمیت دارد.	نظرخواهی از همه اعضا	توجه به فرد	
۷۶	خانواده ام کارهایی را به من می‌سپارند که می‌دانند آن کارها را دوست دارم.	واگذاری مسولیت طبق علاقه شخصی		
۷۷	زمانی که من در خانه نظر میدهم با دقت به سخنانم گوش می‌دهند.	شنیده شدن نظرات		
۷۸	در کارهایی که در خانه با مشارکت یکدیگر انجام می‌دهیم با هم تشویق و یا تنبیه می‌شویم.	وجود پاداش یا عقوبت دسته جمعی در صورت مشارکت	تشویق مشارکت در فعالیت	
۷۹	خانواده ام هرکسی را که بیشتر در کارها مشارکت داشته باشد تشویق می‌کند.	دریافت تشویق در صورت مشارکت بیشتر		
۸۰	وقتی کارگروهی انجام می‌دهیم خانواده م دلایل موفقیت آن را مشارکت می‌داند. و نقاط مثبت آنرا می‌گوید.	حمایت و بیان جنبه‌های مثبت مشارکت در کارگروهی		
۸۱	در خانواده ما همه اعضای خانواده در تصمیم‌گیری‌ها شرکت می‌کنند.	مشارکت در همه امور		
۸۲	در خانواده ما همه با هم مشارکت دارند و هرکسی وظیفه‌ای دارد.	شرکت و وظیفه همه افراد در امور مختلف		
۸۳	وقتی در خانه برای کسی مشکلی پیش بیاید همه برای رفع آن کمک می‌کنیم	مشارکت گروهی در رفع مشکلات		
۸۴	هنگامی که نتوانم کاری به تنهایی انجام دهم خانواده به من کمک می‌کنند.	مشارکت و همکاری خانواده در امور دشوار		
۸۵	پدر و مادرم از ما می‌خواهند که همه در کارهای خانه کمک کنیم	لزوم مشارکت همگانی		
۸۶	هنگام نیاز به کمک، همه اعضای خانواده ام به کمک من می‌آیند.	مشارکت و یاری همه اعضا در صورت لزوم		
۸۷	ما در خانه بازی‌هایی را انجام می‌دهیم که به صورت گروهی هست.	انجام بازی‌های گروهی	فعالیت‌های جمعی	
۸۸	ما روزهای تعطیل به صورت گروهی غذا درست می‌کنیم.	مشارکت و تغذیه گروهی در ایام تعطیل		
۸۹	ما زمانی که می‌خواهیم به مسافرت برویم با هم برنامه‌ریزی می‌کنیم.	مشارکت در برنامه‌ریزی برای مسافرت		
۹۰	من بیشتر اوقات با خانواده ام بازی می‌کنم.	مشارکت و بازی‌های گروهی		

		مشارکت در برنامه ریزی امور	در خانواده ما برای انجام کارها با هم برنامه ریزی می کنیم.	۹۱
		علاقه مندی به مسافرت های گروهی	خانواده ما نسبت به مسافرت های دسته جمعی علاقه مند هستند.	۹۲

جدول (۵): جمع بندی نتایج مصاحبه ای

مولفه ها	ابعاد تربیت شهروندی
وضع قانون در خانه	قانون گرایی
ضمانت اجرایی داشتن قانون در خانه	
فراهم کردن شرایط پذیرش قانون	
اعمال اجباری قانون در خانه	
واگذاری مسئولیت	مسئولیت پذیری
توجه به فرد در واگذاری مسئولیت	
تشویق در قبال مسئولیت	
پاسخگویی در برابر مسئولیت	
تشویق جرات ورزی	اعتماد به نفس
دادن احساس برتری	
داشتن رابطه عاطفی	
نظر خواهی و شرکت فرزندان در مشکلات خانواده	مشارکت جویی
تشویق روحیه مشارکت جویی	
برگزاری فعالیت های خانوادگی جمعی (عاطفی)	

به طور کلی مولفه های فرهنگ خانواده در بعد تربیت شهروندی شامل موارد زیر بود:

شکل (۱): فرهنگ خانواده در بعد تربیت شهروندی

یافته‌های کمی

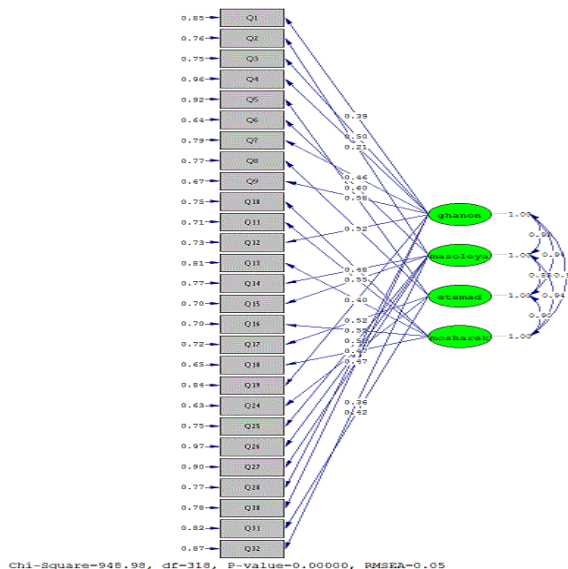
برای بررسی سوال اول تحقیق مولفه‌های فرهنگ خانواده در زمینه تربیت شهروندی کدامند داده‌های به دست آمده از مرحله کیفی در قالب یک پرسشنامه قرار گرفت و در اختیار دانش‌آموزان قرار داده شد تا به آن پاسخ دهند داده‌ها با استفاده از نرم افزار لیزرل و روش تحلیل عاملی تاییدی مورد بررسی قرار گرفت

همانطور که در شکل (۱) مشاهده می‌شود با عاملی همه‌گویه‌ها بالاتر از ۵/۱ می‌باشد. پس از بررسی بارهای عاملی به محاسبه شاخص‌های برازش مدل به دو شکل با اصلاح و بدون اصلاح اقدام گردید که نتایج در جدول شماره (۷) آمده است.

جدول (۶): شاخص‌های برازش مدل مربوط به تحلیل عاملی تأییدی الگوی پیشنهادی

الگو	χ^2/df	RMSEA	PNFI	NNFI	CFI	IFI	AGFI
الگوی اصلی (بدون اصلاح)	۳/۳۴	۰/۰۷	۰/۵۸	۰/۸۲	۰/۸۱	۰/۸۴	۰/۷۹
الگوی اصلی (با اصلاح)	۲/۹۸	۰/۰۵	۰/۶۹	۰/۹۱	۰/۹	۰/۹	۰/۸۵
مقدار مطلوب	< ۳	< ۰.۵	> ۰.۵	> ۰.۹	> ۰.۹	> ۰.۹	> ۰.۸

همان‌طور که در جدول فوق ملاحظه می‌گردد شاخص‌های برازش در الگوی اصلی (بدون اصلاح) در وضعیت مطلوب قرار نگرفته‌اند، به عبارتی الگوی اصلی بدون اصلاح از برازش قابل قبولی برخوردار نیست، بنابراین لازم بود تا با اعمال برخی اصلاحات میزان برازش الگو بهبود یافته و به شاخص‌های مورد قبول نزدیک شود. برای این منظور گویه‌هایی که مقدار T آنها پایین‌تر از ۲ بود، حذف شدند و مدل مجدداً اجرا شد که الگوی به دست آمده در نمونه مورد بررسی از برازش بسیار خوبی برخوردار گردید و همان‌گونه که در جدول شماره ۶ مشاهده می‌گردد، شاخص‌های برازش به دست‌آمده از نظر آماری در حد قابل قبولی بوده و نشان می‌دهد که الگوی پیشنهادی با واقعیت‌های تجربی برازش کلی مناسبی دارد.

در ابتدا جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها از آزمون کالموگروف-اسمیرنف استفاده گردید. آزمون‌های آماری بر اساس نوع توزیع متغیرها تغییر می‌کنند و چنانچه متغیرها از توزیع نرمال نباشند باید از توزیع‌های ناپارامتری استفاده کرد. آزمون کولموگروف-اسمیرنف را برای متغیرهای تحقیق انجام داده و نتایج در جدول زیر آمده است.

جدول (۷): مقایسه توزیع متغیرهای تحقیق با توزیع نرمال

متغیرها	آماره	سطح معناداری
فرهنگ خانواده	۱/۸۶	۰/۰۵۹
قانون گرایی	۱/۵۳	۰/۰۵۲
روحیه مشارکت جویی	۱/۶	۰/۰۵۳
مسولیت پذیری	۱/۹۶	۰/۰۶۱
اعتماد به نفس	۱/۸۶	۰/۰۵۹

نتایج آزمون کولموگروف-اسمیرنوف در جدول (۷) نشان می‌دهد که سطح معناداری برای متغیرهای این تحقیق بیشتر از ۰/۰۵ است، بنابراین آماره اسمیرنوف در خصوص متغیرها در سطح ۰/۰۵ خطا معنی دار نبوده و بر این اساس فرض مقابل رد می‌شود. بنابراین توزیع متغیرها نرمال می‌باشد.

سوال اصلی: فرهنگ خانواده با تربیت شهروندی دانش آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستائی کازرون رابطه دارد.

برای پاسخگویی به این سؤال از ضریب همبستگی پیرسون، استفاده شد که نتایج آن در جدول شماره‌ی (۹) بیان شده است.

جدول (۸): ضریب همبستگی بین فرهنگ خانواده و تربیت شهروندی

فرهنگ خانواده	ضریب همبستگی	تربیت شهروندی
۰/۸۱۳	سطح معناداری	
۰/۰۰۱	تعداد	
۲۰۰		

آزمون ضریب همبستگی پیرسون نشان دهنده وجود ارتباط معنی دار بین فرهنگ خانواده و تربیت شهروندی در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌باشد. در نتیجه با توجه به اینکه ضریب همبستگی برای دو متغیر ۲۰۰/۸۱۳ می‌باشد که نشان می‌دهد بین این دو متغیر رابطه معنی داری وجود دارد.

سوال فرعی ۱: آیا بین فرهنگ خانواده با قانون گرایی دانش آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستائی شهر کازرون رابطه وجود دارد؟

برای پاسخگویی به این سؤال از ضریب همبستگی پیرسون، استفاده شد.

جدول (۹): ضریب همبستگی بین فرهنگ خانواده و قانون گرایی

فرهنگ خانواده	ضریب همبستگی	قانون گرایی
۰/۷۴۱	سطح معناداری	
۰/۰۰۱	تعداد	
۲۰۰		

ضریب همبستگی پیرسون نشان دهنده وجود ارتباط معنی دار بین فرهنگ خانواده و قانون گرایی در سطح اطمینان ۹۵ درصد می باشد. در نتیجه با توجه به اینکه ضریب همبستگی برای دو دو متغیر ۲۰۰/۷۴۱ می باشد و عدد معنی داری (sig) مشاهده شده (معیار تصمیم) از سطح معنی دار استاندارد ($P < ۰/۰۵$) کمتر است بین این دو متغیر رابطه معنی داری وجود دارد.

سوال فرعی ۲: آیا بین فرهنگ خانواده با روحیه مشارکت جویی دانش آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستائی شهر کازرون رابطه وجود دارد؟
برای پاسخگویی به این سؤال از ضریب همبستگی پیرسون، استفاده شد .

جدول (۱۰): ضریب همبستگی بین فرهنگ خانواده و روحیه مشارکت جویی

فرهنگ خانواد	ضریب همبستگی	روحیه مشارکت جویی
۰/۶۲۳	سطح معناداری	
۰/۰۰۱	تعداد	
۲۰۰		

با توجه به اینکه ضریب همبستگی برای دو دو متغیر ۲۰۰/۶۲۳ می باشد و عدد معنی داری (sig) مشاهده شده (معیار تصمیم) از سطح معنی دار استاندارد ($P < ۰/۰۵$) کمتر است بین این دو متغیر رابطه معنی داری وجود دارد.

سوال فرعی ۳: آیا بین فرهنگ خانواده با مسولیت پذیری دانش آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستائی شهر کازرون رابطه وجود دارد؟
برای پاسخگویی به این سؤال از ضریب همبستگی پیرسون، استفاده شد .

جدول (۱۱): ضریب همبستگی بین فرهنگ خانواده و مسولیت پذیری

فرهنگ خانواده	ضریب همبستگی	مسولیت پذیری
۰/۳۶۶	سطح معناداری	
۰/۰۰۱	تعداد	
۲۰۰		

ضریب همبستگی پیرسون نشان دهنده وجود ارتباط معنی دار بین فرهنگ خانواده و مسولیت پذیری در سطح اطمینان ۹۵ درصد می باشد. در نتیجه با توجه به اینکه ضریب همبستگی برای دو دو متغیر ۲۰۰/۳۶۶

می‌باشد و عدد معنی‌داری (sig) مشاهده شده (معیار تصمیم) از سطح معنی‌دار استاندارد ($P < 0/05$) کمتر است بین این دو متغیر رابطه معنی‌داری وجود دارد.

سوال فرعی ۴: آیا بین فرهنگ خانواده با اعتماد به نفس دانش آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستائی شهر کازرون رابطه وجود دارد؟
برای پاسخگویی به این سؤال از ضریب همبستگی پیرسون، استفاده شد.

جدول (۱۳): ضریب همبستگی بین فرهنگ خانواده و اعتماد به نفس

فرهنگ خانواده	ضریب همبستگی	اعتماد به نفس
۰/۲۶۲	سطح معناداری	
۰/۰۰۱	تعداد	
۲۰۰		

با توجه به خروجی آزمون ضریب همبستگی پیرسون بین فرهنگ خانواده و اعتماد به نفس در سطح اطمینان ۹۵ درصد می‌باشد. در نتیجه با توجه به اینکه ضریب همبستگی برای دو دو متغیر $0/262/200$ می‌باشد و عدد معنی‌داری (sig) مشاهده شده (معیار تصمیم) از سطح معنی‌دار استاندارد ($P < 0/05$) کمتر است بین این دو متغیر رابطه معنی‌داری وجود دارد.

بحث و نتیجه گیری

بر اساس تحلیل حاصل از مصاحبه با دانش آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستائی شهر کازرون یافته‌ها نشان می‌دهد:

مولفه‌های فرهنگ خانواده در بعد قانون‌گرایی شامل ۴ مولفه ضمانت اجرایی داشتن قانون در خانه، فراهم کردن شرایط پذیرش قانون (بستر سازی برای قانون)، قانونمند بودن خانواده (وضع قانون در خانه) و اعمال اجباری قانون در خانه می‌باشد.

مولفه‌های فرهنگ خانواده در بعد مسولیت پذیری شامل توجه به فرد در دادن مسولیت، واگذاری مسولیت، پاسخگویی مسولیت، تشویق در قبال مسولیت می‌باشد.

فرهنگ خانواده در بعد اعتماد به نفس بعد از تحلیل یافته‌های مصاحبه ای نشان داد که خانواده‌ها با تشویق و دادن امید، داشتن رابطه عاطفی قوی و دادن حس برتری به فرزندان خود در بالا بردن اعتماد به نفس آنها تلاش می‌کنند.

در بعد مشارکت جویی مولفه مستخرج از مصاحبه‌ها نشان داد خانواده‌ها از طریق نظر خواهی از فرزندان و تشویق مشارکت در مسائل خانواده، شرکت در حل مشکل خانواده و داشتن فعالیت جمعی سعی در رشد روحیه مشارکت جویی فرزندان خود داشتند.

سوال اصلی: آیا بین مولفه‌های فرهنگ خانواده با تربیت شهروندی دانش آموزان دوره متوسطه دوم شهر کازرون رابطه وجود دارد؟

همانطور که مشاهده شد ضریب همبستگی بین فرهنگ خانواده و تربیت شهروندی دانش آموزان برابر با $r=0/813$ می‌باشد، که در سطح موردنظر پژوهش $p < 0/05$ معنادار می‌باشد، بنابراین بین فرهنگ خانواده و تربیت شهروندی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد.

این نتیجه با نتایج مطالعات ردینگ (۲۰۱۱)، شهرکی زاد و جنابادی (۱۳۹۳)، لیاقت دار و همکاران (۱۳۹۲)، همخوانی دارد.

سوال فرعی ۱: آیا بین فرهنگ خانواده با بعد قانون‌گرایی تربیت شهروندی دانش آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستائی شهر کازرون رابطه معناداری وجود دارد؟

همانطور که مشاهده شد ضریب همبستگی بین فرهنگ خانواده و قانون‌گرایی دانش آموزان برابر با $r=0/741$ می‌باشد، که در سطح موردنظر پژوهش $p < 0/05$ معنادار می‌باشد، بنابراین بین فرهنگ خانواده و قانون‌گرایی دانش آموزان رابطه مثبت قوی وجود دارد.

این نتیجه با نتایج مطالعات، تقدیری و فدایی (۱۳۹۶)، جاستین و همکاران (۲۰۱۴)، همخوانی دارد.

سوال فرعی ۲: آیا بین فرهنگ خانواده با بعد مشارکت جویی تربیت شهروندی دانش آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستائی شهر کازرون رابطه معناداری وجود دارد؟

همانطور که مشاهده شد ضریب همبستگی بین فرهنگ خانواده و روحیه مشارکت جویی دانش آموزان برابر با $r=0/623$ می‌باشد، که در سطح موردنظر پژوهش $p < 0/05$ معنادار می‌باشد، بنابراین بین فرهنگ خانواده و روحیه مشارکت جویی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد.

این نتیجه با نتایج مطالعات، نقی زاده و امیدوی (۱۳۹۶)، عرب نیا و مشتاقی (۱۳۹۴)، هاشمی (۱۳۹۰)، یآوری و همکاران (۱۳۹۲)، همخوانی دارد.

سوال فرعی ۳: آیا بین فرهنگ خانواده با بعد مسئولیت‌پذیری تربیت شهروندی دانش آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستائی شهر کازرون رابطه معناداری وجود دارد؟

همانطور که مشاهده شد ضریب همبستگی بین فرهنگ خانواده و مسولیت‌پذیری دانش آموزان برابر با $r=0/366$ می‌باشد، که در سطح موردنظر پژوهش $p < 0/05$ معنادار می‌باشد، بنابراین بین فرهنگ خانواده و روحیه مشارکت جویی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد.

این نتیجه با نتایج مطالعات، ریولی (۲۰۱۱)، نقی زاده و امید (۱۳۹۶)، کولادو و آخورا (۲۰۱۴)، همخوانی دارد.

سوال فرعی ۴: آیا بین فرهنگ خانواده با بعد اعتماد به نفس تربیت شهروندی دانش آموزان دوره متوسطه دوم در جوامع شهری و روستائی شهر کازرون رابطه معناداری وجود دارد؟ همانطور که مشاهده شد ضریب همبستگی بین فرهنگ خانواده و اعتماد به نفس دانش آموزان برابر با $r=0/262$ می باشد، که در سطح موردنظر پژوهش $p < 0/05$ معنادار می باشد، بنابراین بین فرهنگ خانواده و اعتماد به نفس دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد. این نتیجه با نتایج مطالعات، کارول (۲۰۱۴)، ماماری (۲۰۱۳)، همخوانی دارد.

پیشنهادهای کاربردی

بر مبنای نتایج پژوهش مبنی بر رابطه فرهنگ خانواده با تربیت شهروندی، پیشنهادات زیر ارائه می شود:

- ✓ به منظور ایجاد زبان مشترک جهت تربیت شهروند حرفه ای بستر سازی فرهنگی از طریق ساز و کارهای آموزشی صورت پذیرد.
- ✓ درسی تحت عنوان تربیت شهروند با تلفیقی از فرهنگ خانواده ها برنامه ریزی و در برنامه تربیت معلم کشور منظور شود.
- ✓ ابلاغ و بیان نمودن موارد و موضوعات مرتبط به تربیت شهروندی توسط علما و دانشمندان دینی در مساجد و مجالس دینی و مذهبی به خانواده ها
- ✓ قوانین خانوادگی باید برای فرزندان روشن و همواره لازم الاجرا باشند. از این طریق آنها یاد می گیرند که چه رفتاری قابل قبول و چه رفتاری غیر قابل قبول است.
- ✓ مشارکت دادن فرزندان در تصمیم سازی ها و تصمیم گیری ها به آنها می آموزد که به نظردیگران احترام گذاشته و در تکمیل آنها بکوشند.

منابع فارسی

- اسکندری، وحیده. (۱۴۰۳). بررسی نقش دین اسلام بر تربیت شهروندی، فصلنامه اکولوژی انسانی، ۳(۴)، ۴۸۳-۴۹۴
- آرین نژاد، کوثر. (۱۴۰۲). سند تحول بنیادین در نظام آموزش و پرورش، پنجمین همایش ملی پژوهش‌های حرفه‌ای در روانشناسی و مشاوره با رویکرد از نگاه معلم
- تقدیری، زهرا، فدایی، فهیمه. (۱۳۹۶). فرهنگ خانواده و پژوهاک آن در بطن سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، کنفرانس بین‌المللی فرهنگ، آسیب‌شناسی روانی و تربیت
- جنابادی، حسین، شهرکی زاد، سجاد. (۱۳۹۶). بررسی کیفی جایگاه فرهنگ خانواده در اثربخشی بهزیستی روانشناختی کودکان مبتلا به اختلال نافرمانی مقابله‌ای، اولین کنفرانس بین‌المللی فرهنگ، آسیب‌شناسی روانی و تربیت
- عرب نیا، مریم، مشتاقی، سعید. (۱۳۹۴). تأثیر آموزش بعد اجتماعی طرح کرامت بر افزایش مهارت‌های زندگی شهروندی دانش‌آموزان، اولین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی و علوم تربیتی، شیراز، موسسه عالی علوم و فناوری حکیم عرفی شیراز
- لیاقت دار، محمدجواد، موسوی، ستاره، ببری، حسن. (۱۳۹۲). مقدار توجه به تربیت شهروندی در مؤلفه‌های جو، ساختار و ارتباط متقابل دانش آموز و معلم (مطالعه موردی: معلمان دوره متوسطه شهر همدان)، رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۴(۳)، ۲۳-۵۴
- نقی زاده، نفیسه، امیدی، جمشید. (۱۳۹۶). بررسی جایگاه آموزش و پرورش در تربیت شهروندی، کنفرانس بین‌المللی علوم اجتماعی، تربیتی، علوم انسانی و روانشناسی
- هاشمی، سید احمد. (۱۳۹۰). بررسی میزان استفاده از مفاهیم تربیت شهروندی در محتوای کتاب‌های تعلیمات اجتماعی دوره راهنمایی از دیدگاه دبیران، فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، ۴(۱)، ۲۳-۲۸
- یاوری، زهرا، کشتی‌آرای، نرگس، احمدی، غلامرضا. (۱۳۹۲). تدوین اهداف برنامه درسی در دوره متوسطه با تأکید بر تربیت شهروندی، رهیافتی نو در مدیریت آموزشی، ۴(۱)، ۱۲-۴۵

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش

در مطالعه حاضر فرم‌های مصاحبه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی

هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

منابع انگلیسی:

- Carol, M, (2014); educational policy and notions of citizenship in four asia- pacific societies, *asia pacific education, copyright by education research institute* ,(10), 1-14.
- Collado., M.C. Atxurra., R.I (2014) Democratic citizenship in textbooks in Spanish primary curriculum. *Journal of Curriculum Studies*(38), 2-9
- Justin, B. Clay, D, Robert ,G (2014),Examining relationships among family influence, family culture, flexible planning systems, innovativeness and firm performance.*Journal of Family Business Strategy. Journal of Family Business Strategy*, 3,(10) , 229
- Maamari, S. A. (2013). The education of future citizens. Kuwait: Carnegie. *International Journal of Education and Literacy Studies* ۵(۴), ۱۸-۱۹
- Redding, S.(2011). Family Values, the Curriculum of the Home and Educational Productivity. *The School Community Journal*. 2. (1). ۶۲
- Twarog, K. (2017). Citizenship Education: Cultivating a Critical Capacity to Implement Universal Values Nationally Kultivace kritického myšlení k implementaci univerzálních hodnot vnitrostátně. *Sociální pedagogika/Social Education*, 5(1), 29-47

The Impact of Family Culture on the Citizenship Education of High School Students in Urban and Rural Communities of Kazerun City

Zahra Nazari

Abstract

Introduction and goal: Citizenship education, as the teaching of knowledge, skills, and citizenship attitudes for successful participation in social life, is one of the goals and functions of the family.

Research methodology: The research method in the qualitative part was ethnographic and in the quantitative part, descriptive-correlation method. The statistical population of the research consisted of 4323 high school students in urban and rural communities of Kazerun city. The sample size in the quantitative part of the research was based on the Jesse Morgan table, including 200 students, who were selected using stratified random sampling method. In the qualitative part, the samples were selected purposefully and its size continued according to the nature of qualitative research until data saturation (48 people). To collect data in the quantitative part, a family culture questionnaire was used, which was prepared based on the components extracted in the interview stage, and the Tabesh Citizenship Education Questionnaire (2012), and in the qualitative part, a semi-structured interview was used. Data analysis in the quantitative part was performed using the Pearson correlation test and in the qualitative part, the method proposed by Smith (1995).

Findings: The findings of the qualitative section showed that the components of family culture in the dimension of citizenship education include 4 general themes: legalism, participation, responsibility, and self-confidence, which have 13 sub-themes. The findings of the quantitative section showed that family culture has a significant relationship with citizenship education of high school students in urban and rural communities of Kazerun city.

Conclusion: Based on the results of the research, it can be said that citizenship education is one of the key aspects of education in family culture.

Keywords: Family culture, citizenship education, high school students